

§ 57 Remissvar gällande promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1)

(IAN-2025-00077)

Beslut

Individ- och arbetsmarknadsnämnden beslutar

att godkänna förvaltningens förslag till remissvar och anta det som sitt eget, och

att avge remissvaret till Justitiedepartementet.

Ärendet

En utredning har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att hyra anstaltsplatser utomlands. Utredningen har genom Justitiedepartementets promemoria Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1) avgett förslag hur ett sådant förfarande skulle kunna genomföras. Promemorian med dess förslag är för närvarande ute på remiss och Sundsvalls kommun är en av remissinstanserna. Kommunstyrelsen har överlämnat år Individ- och arbetsmarknadsnämnden att besvara remissen för kommunens räkning.

Förvaltningens remissvar

Individ- och arbetsmarknadsförvaltningen har valt att endast yttra sig kring frågor som är av social art. Själva genomförandet av en placering i anstalt utomlands med de detaljer som främst kommer att beröra Kriminalvården har vi för lite kännedom om och har inte några synpunkter att inkomma med.

Förvaltningen har valt att i synnerhet lyfta konsekvenser som är kopplade till anhörig- och barnperspektivet samt kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen när den intagne fysiskt befinner sig utanför Sveriges gränser.

Enligt 2 kap. 1 § SoL ansvarar den kommun där en person vistas för att ge stöd och hjälp till den enskilde. När en intagen placeras i en utländsk anstalt och inte är folkbokförd i Sverige, uppstår frågan om vilken kommun som bär detta ansvar, eftersom personen inte vistas i någon svensk kommun. För att hantera detta föreslås en ny bestämmelse i SoL som klargör att den kommun där den intagne senast vistades i Sverige innan utlandsplaceringen ska ansvara för att erbjuda stöd och hjälp enligt 2 kap. SoL.

Kommunernas ansvar enligt SoL behöver klargöras, eftersom den intagne fysiskt befinner sig utanför Sveriges gränser. Det kan bli svårare för socialtjänsten att genomföra insatser på samma sätt, exempelvis vid frigivning eller vid behov av akut socialt stöd. Vidare behöver det förtydligas i processen för intagna med stark anknytning till Sverige huruvida de ska föras tillbaka till Sverige inför frigivning eller ej för att kunna ge socialtjänsten och andra myndigheter rätt möjligheter att förbereda en smidig återanpassning.

Enligt de förslag som lagts fram ska en anstaltsplacering inte kunna inledas utomlands utan detta måste ske i en svensk anstalt. Om, eller när, en intagen beviljas permission, särskild permission eller särskild utslussningsåtgärd får hen inte vara placerad i anstalt utomlands utan behöver i så fall föras hem till en anstalt inom Sveriges gränser. Det finns såväl sociala som ekonomiska aspekter av detta men förvaltningen konstaterar att det kan komma att behöva genomföras en hel del transporter under de anstaltsplaceringar som enligt förslaget ska kunna genomföras utomlands. Detta är inte kostnader som kommunerna kommer att behöva bära, men väl det svenska samhället.

Placering av intagna i utländska anstalter kan innebära längre resvägar för anhöriga, vilket kan leda till ökade kostnader och praktiska hinder för besök. Detta kan särskilt påverka barn som vill upprätthålla kontakt med en frihetsberövad förälder. Utlandsplaceringar kan innebära en ytterligare isolering från den intagnes sociala nätverk, vilket kan inskränka rätten till familjeliv. Svårigheter att upprätthålla familjekontakter kan ha negativa effekter på både den intagne och deras anhöriga, särskilt barn.

Utredningen föreslår att vissa kategorier av dömda inte bör placeras utomlands, inklusive personer under 18 år. Detta tyder på en medvetenhet om de särskilda behov som unga intagna och deras familjer har. Däremot går förslaget inte lika långt som den danska motsvarigheten som undantar personer med barn under 18 år från möjlighet till placering utomlands. Vår uppfattning är att det tydligt ska anges att personer under 18 år inte ska placeras i anstalt utomlands.

Överläggning

Annika Backström, stabschef, informerar och svarar på frågor i ärendet.

Emir Özcelik (SD) yrkar bifall på ett eget alternativt remissvar. Ordförande yrkar bifall till förvaltningens förslag

Beslutsgång

Ordförande konstaterar att det finns två förslag till beslut, dels Emir Özcelik (SD) förslag, dels ordförandes eget.

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att nämnden beslutar enligt ordförandes eget förslag.

Reservation

Emir Özcelik (SD) och Bertil Sidh (SD) reserverar sig mot beslutet.

Beslutsunderlag

- Protokoll Individ- och arbetsmarknadsnämndens arbetsutskott 2025-04-08, § 36.
- Tjänsteskrivelse med bilagor, 2025-03-17.
- Alternativt remissvar från SD

Remissvar – Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1)

Sammanfattning

Individ- och arbetsmarknadsnämnden i Sundsvalls kommun har fått uppdraget att svara på remissen för kommunens räkning.

Utredningen handlar i huvudsak om förändringar rörande kriminalpolitikens område med viss beröringspunkt vid socialtjänstens uppdrag. Svaret på remissen kommer framför allt att utgå från de delar som rör det kommunala ansvarsområdet, det vill säga socialtjänsten.

Sammanfattningsvis handlar förslaget om att människor som ska avtjäna fängelsestraff ska kunna placeras på en anstalt i ett annat land samt hur det rent praktiskt ska gå till. Utgångspunkten är att det ska utformas på ett sätt som gör att skillnaderna mellan placering i Sverige respektive ett annat land blir så likvärdiga som möjligt och är begränsat till att endast röra jämförbara länder i Sveriges närområde, det vill säga medlemmar i EU eller EES. Vidare är utgångspunkten att svensk lagstiftning ska tillämpas vid verkställighet utomlands.

Förslaget är att kriminalvården ska få placera en intagen på en anstalt utomlands, men att verkställighet av fängelse inte får inledas i anstalt utomlands. Somliga målgrupper är undantagna från utlandsplacering, däribland barn samt intagna som under tiden för placeringen har beviljats permission.

För socialtjänstens del föreslås följande förändringar kopplat till förslaget att hyra anstaltsplatser utomlands. Att i socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) införa en ny paragraf som syftar till att den kommun där den enskilde som är placerad på kriminalvårdsanstalt utomlands senast vistades i Sverige ansvarar för stöd och hjälp. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

10 kap Ändringar i fängelselagen

10.7 Besök och andra kontakter

Ur ett anhörig- och barnperspektiv identifieras några potentiella konsekvenser:

Ökade avstånd och kostnader för besök: Placering av intagna i utländska anstalter kan innebära längre resvägar för anhöriga, vilket kan leda till ökade kostnader och praktiska hinder för besök. Detta kan särskilt påverka barn som vill upprätthålla kontakt med en frihetsberövad förälder. Promemorian noterar att även inom Sverige kan placeringar långt från hemorten medföra liknande utmaningar, men att utlandsplaceringar potentiellt kan förstärka dessa problem.

Rätt till familjeliv: Utlandsplaceringar kan innebära en ytterligare isolering från den intagnes sociala nätverk, vilket kan inskränka rätten till familjeliv. Svårigheter att upprätthålla familjekontakter kan ha negativa effekter på både den intagne och deras anhöriga, särskilt barn.

Undantag för vissa grupper: Utredningen föreslår att vissa kategorier av dömda inte bör placeras utomlands, inklusive personer under 18 år. Detta tyder på en medvetenhet om de särskilda behov som unga intagna och deras familjer har. Däremot går förslaget inte lika långt som den danska motsvarigheten som undantar personer med barn under 18 år från möjlighet till placering utomlands.

Sammanfattning och förvaltningens bedömning: Promemorian belyser att hyra anstaltsplatser utomlands kan medföra utmaningar för anhöriga och barn, främst genom ökade avstånd och kostnader för besök samt potentiella inskränkningar i rätten till familjeliv. Dessa faktorer bör noggrant övervägas vid beslut om att placera intagna i utländska anstalter. Ur ett barnrättsperspektiv bedömer Sundsvalls kommun att intagna med minderåriga barn inte bör placeras utomlands och de borde undantas i lagstiftningen.

Sundsvalls kommun motsätter sig förslaget att intagna med minderåriga barn ska kunna placeras på anstalt utomlands.

21 Övriga frågor

21.4 Stöd och hjälp från socialtjänsten

Ansvarsfördelning för stöd och hjälp: Enligt 2 kap. 1 § SoL ansvarar den kommun där en person vistas för att ge stöd och hjälp till den enskilde. När en intagen placeras i en utländsk anstalt och inte är folkbokförd i Sverige, uppstår frågan om vilken kommun som bär detta ansvar, eftersom personen inte vistas i någon svensk kommun. För att hantera detta föreslås en ny bestämmelse i SoL som klargör att den kommun där den intagne senast vistades i Sverige innan utlandsplaceringen ska ansvara för att erbjuda stöd och hjälp enligt 2 kap. SoL.

Praktiska implikationer: Den föreslagna ändringen innebär att om en person som inte är folkbokförd i Sverige placeras i en utländsk anstalt, ska den svenska kommun där personen senast vistades ta ansvar för socialtjänstinsatser. Detta kan inkludera planering inför frigivning, stöd till anhöriga och andra relevanta insatser.

Föreslagna gruppers påverkan på socialtjänstens arbete: Enligt promemorian kan placering på anstalt utomlands vara särskilt aktuellt för personer som inte är svenska medborgare och som ska utvisas efter avtjänat straff, eftersom de ofta har en svagare anknytning till Sverige och färre anhöriga här. För andra intagna, särskilt de med stark anknytning till Sverige, är det sannolikt att de återförs till Sverige inför frigivning för att underlätta återanpassningen till samhället. Detta skulle möjliggöra för socialtjänsten och andra stödjande funktioner att planera och genomföra nödvändiga insatser för en smidig övergång tillbaka till det svenska samhället. Om en person däremot frigges direkt från en utländsk anstalt kan det bli svårare att säkerställa en smidig återanpassning. Det kan uppstå förseningar i stödinsatser, och det kan krävas särskilda samordningsinsatser mellan svenska och utländska myndigheter.

Sammanfattning: Promemorian innebär att kommunernas ansvar enligt SoL justeras för att säkerställa att intagna som placeras i utländska anstalter fortsatt får det stöd och den hjälp de har rätt till, även om de inte längre vistas inom Sveriges gränser.

Däremot behöver kommunernas ansvar enligt SoL klargöras, eftersom den intagne fysiskt befinner sig utanför Sveriges gränser. Det kan bli svårare för socialtjänsten att genomföra insatser på samma sätt, exempelvis vid frigivning eller vid behov av akut socialt stöd. Vidare behöver det förtydligas i processen för intagna med stark anknytning till Sverige huruvida de ska föras tillbaka till Sverige inför frigivning eller ej för att kunna ge socialtjänsten och andra myndigheter rätt möjligheter att förbereda en smidig återanpassning.

Sundsvalls kommun instämmer i förslaget om en förtydligande i lagändringen av SoL och förutsätter att det kommer med i den nya socialtjänstlagen som träder i kraft 1 juli 2025 snarare än den nu gällande SoL som förslaget hänvisar till.

Sundsvalls kommun instämmer i att intagna återförs till Sverige inför frigivning för att underlätta återanpassningen till samhället, men förordar att det förtydligas i lagstiftningen.

Individ och arbetsmarknadsförvaltningen
Elina Backlund Arab
IAF Stab

Datum
2025-03-17

Dnr
IAN-2025-00077-2

Remissvar gällande promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1)

Förslag till beslut

Individ- och arbetsmarknadsförvaltningen föreslår individ- och arbetsmarknadsnämnden besluta

att godkänna förvaltningens förslag till remissvar och anta det som sitt eget, och

att avge remissvaret till Justitiedepartementet.

Ärendet

En utredning har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att hyra anstaltsplatser utomlands. Utredningen har genom promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1) avgett förslag hur ett sådant förfarande skulle kunna genomföras. Promemorian med dess förslag är för närvarande ute på remiss och Sundsvalls kommun är en av remissinstanserna. Kommunstyrelsen har överlämnat år Individ- och arbetsmarknadsnämnden att besvara remissen för kommunens räkning. Remissvar ska ha inkommit till Justitiedepartementet senast 2025-05-07.

Bakgrund

Med anledning av det reformarbete som pågår inom kriminalpolitiken i Sverige förväntas behovet av antalet platser i häkte och på anstalt öka de kommande åren. Beläggningen inom Kriminalvården är redan idag mycket hög. I december 2023 tillsattes därför en utredning som fick i uppgift att biträda Justitiedepartementet med att utreda möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands.

I samband med överlämnandet av denna promemoria avslutas utredningsuppdraget. I promemorian föreslås att Kriminalvården ska få placera en intagen på en anstalt utomlands, under vissa förutsättningar som bland annat tar hänsyn till att aktuella länder ska vara jämförbara med Sverige i form av att leva upp till internationella förpliktelser om anstaltsförhållanden, behandling av intagna och övriga grundläggande fri- och rättigheter. Utredningen föreslår också att vissa kategorier av intagna inte ska få placeras i anstalt utomlands.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Ärendets tidigare handläggning

Ärendet har inte handlagts tidigare.

Förvaltningens överväganden

Individ- och arbetsmarknadsförvaltningen har valt att endast yttra sig kring frågor som är av social art. Själva genomförandet av en placering i anstalt utomlands med de detaljer som främst kommer att beröra Kriminalvården har vi för lite kännedom om och har inte några synpunkter att inkomma med.

Förvaltningen har valt att i synnerhet lyfta konsekvenser som är kopplade till anhörig- och barnperspektivet samt kommunernas ansvar enligt Socialtjänstlagen när den intagne fysiskt befinner sig utanför Sveriges gränser.

Styrdokument och juridik

Enligt 2 kap. 1 § SoL ansvarar den kommun där en person vistas för att ge stöd och hjälp till den enskilde. När en intagen placeras i en utländsk anstalt och inte är folkbokförd i Sverige, uppstår frågan om vilken kommun som bär detta ansvar, eftersom personen inte vistas i någon svensk kommun. För att hantera detta föreslås en ny bestämmelse i SoL som klargör att den kommun där den intagne senast vistades i Sverige innan utlandsplaceringen ska ansvara för att erbjuda stöd och hjälp enligt 2 kap. SoL.

Kommunernas ansvar enligt SoL behöver klargöras, eftersom den intagne fysiskt befinner sig utanför Sveriges gränser. Det kan bli svårare för socialtjänsten att genomföra insatser på samma sätt, exempelvis vid frigivning eller vid behov av akut socialt stöd. Vidare behöver det förtydligas i processen för intagna med stark anknytning till Sverige huruvida de ska föras tillbaka till Sverige inför frigivning eller ej för att kunna ge socialtjänsten och andra myndigheter rätt möjligheter att förbereda en smidig återanpassning.

Ekonomisk hållbarhet

Enligt de förslag som lagts fram ska en anstaltsplacering inte kunna inledas utomlands utan detta måste ske i en svensk anstalt. Om, eller när, en intagen beviljas permission, särskild permission eller särskild utslussningsåtgärd får hen inte vara placerad i anstalt utomlands utan behöver i så fall föras hem till en anstalt inom Sveriges gränser. Det finns såväl sociala som ekonomiska aspekter av detta men förvaltningen konstaterar att det kan komma att behöva genomföras en hel del transporter

under de anstaltsplaceringar som enligt förslaget ska kunna genomföras utomlands. Detta är inte kostnader som kommunerna kommer att behöva bära, men väl det svenska samhället.

Social hållbarhet

Placering av intagna i utländska anstalter kan innebära längre resvägar för anhöriga, vilket kan leda till ökade kostnader och praktiska hinder för besök. Detta kan särskilt påverka barn som vill upprätthålla kontakt med en frihetsberövad förälder. Utlandsplaceringar kan innebära en ytterligare isolering från den intagnes sociala nätverk, vilket kan inskränka rätten till familjeliv. Svårigheter att upprätthålla familjekontakter kan ha negativa effekter på både den intagne och deras anhöriga, särskilt barn.

Utredningen föreslår att vissa kategorier av dömda inte bör placeras utomlands, inklusive personer under 18 år. Detta tyder på en medvetenhet om de särskilda behov som unga intagna och deras familjer har. Däremot går förslaget inte lika långt som den danska motsvarigheten som undantar personer med barn under 18 år från möjlighet till placering utomlands. Vår uppfattning är att det tydligt ska anges att personer under 18 år inte ska placeras i anstalt utomlands.

Beslutet skickas till

Justitiedepartementet.

Kerstin Nordensson
Tf Förvaltningsdirektör

Annika Backström
Stabschef